ברטנורא על מסכת חלה

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **חמשה דברים חייבים בחלה.** דגמרינן חלה מפסח נאמר בפסח מצות לחם עוני (דברים ט״ז:ג׳) ונאמר לחם בחלה והיה באכלכם מלחם הארץ (במדבר ט״ו:י״ט) מה לחם האמור בפסח דבר הבא לידי חמוץ אף לחם האמור בחלה דבר הבא לידי חמוץ. ואין לך בא לידי חמוץ אלא אלו חמשת המינים בלבד:

ומצטרפין זה עם זה. להשלים שיעור העיסה החייבת בחלה. ולא שיצטרפו כולן יחד, דמין בשאינו מינו אינו מצטרף, כדתנן לקמן ריש פ״ד, אלא החטים מצטרפים עם הכוסמין בלבד מפני שהם מינן, והשעורים מצטרפים עם הכל חוץ מן החטין, ואע״ג דכוסמין מין חטין הם, לאו מין חטין דוקא אלא מין שעורים ואף מין חטים, ומצטרפין עם החטים והשעורים. ובירושלמי משמע דאם נלושו יחד מצטרפין אפילו מין בשאינו מינו, אבל אם לא נלושו יחד אלא שאחר כך היו נוגעין העיסות זו בזו, מין במינו מצטרפין, שלא במינו אין מצטרפין:

ואסורים בחדש. כדכתיב (ויקרא כ״ג:י״ד) ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה, וגמרינן לחם לחם מפסח:

ומלקצור מלפני הפסח. שאסור לקצור מאחד מחמשת המינים קודם קצירת העומר, דכתיב בעומר (שם) ראשית קצירכם שתהא תחלה לכל הנקצרים, ואתיא ראשית ראשית מחלה, כתיב התם (במדבר ט״ו:כ׳) ראשית עריסותיכם, וכתיב הכא ראשית קצירכם, מה להלן מחמשת המינים אף כאן מחמשת המינים:

ואם השרישו. אחד מחמשת המינין הללו, קודם קצירת העומר:

העומר מתירן. ומותר לקצרו אחר קצירת העומר, דכתיב (שמות כ״ג:ט״ז) אשר תזרע בשדה, משעה שנזרע ונשרש בשדה:

ואם לאו. שלא השרישו אלא אחר קצירת העומר:

אסורים עד שיבא עומר הבא. של שנה הבאה:

ב **יצא ידי חובתו.** דכתיב (דברים טז) לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות, דברים הבאים לידי חמוץ אדם יוצא בהן ידי חובת מצה, דברים שאין באים לידי חמוץ אין אדם יוצא בהן ידי חובת מצה:

נתערב אחד מהן בכל המינים. נתערב אחד מחמשת המינים הללו בשאר תערובות, כגון כותח הבבלי ושכר המדי:

ה״ז עובר בפסח. על בל יראה ובל ימצא, אם הניחו ברשותו:

הנודר מן הדגן אסור בכל המינים. דדגן כל דמידגן משמע, וקטנית וזרעים מידי דמידגן הוא:

אינו אסור אלא בהן. דדגן ותבואה אחד הוא. והלכה כחכמים:

וחייבים בחלה ובמעשרות. איידי דבעי למיתני אלו חייבים בחלה ופטורים מן המעשרות ואלו חייבים במעשרות ופטורים מן החלה, תנא הכא וחייבים בחלה ובמעשרות:

ג **הלקט והשכחה והפאה וההפקר.** פטורים מן המעשרות. דכתיב (דברים י״ד:כ״ט) ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך, ממה שיש לך ואין לו אתה חייב ליתן לו, יצאו אלו שיש לו עמך:

ומותר העומר. שהעומר היה בא משלש סאין, ומוציאין ממנו עשרון סלת מנופה בשלש עשרה נפה, והשאר נפדה ונאכל לכל אדם. וחייב בחלה ופטור ממעשר, לפי שבשעת מירוח היה של הקדש:

ותבואה שלא הביאה שליש. חייבת בחלה שאף היא באה לידי חמוץ, וכל דבר הבא לידי חמוץ לחם אקרי וחייב בחלה. ופטורה מן המעשרות, דבמעשרות כתיב (דברים יד) תבואת זרעך דבר שזורעים אותו וצומח, והאי אי זרעי ליה לא צמח:

תבואה שלא הביאה שליש פטורה מן החלה. דכתיב (במדבר ט״ו:כ׳) כתרומת גורן כן תרימו אותה, מה תרומה אינה באה מתבואה שלא הביאה שליש אף חלה אינה באה מתבואה שלא הביאה שליש. ואין הלכה כרבי אליעזר:

ד **ופרגין.** קורין לו בערבי כשכא״ש, ובלע״ז פפאור״ו:

ופחות מחמשת רבעים בתבואה. תבואה שעושה פחות מחמשת רבעים קמח חייב במעשרות, והעיסה שנילושה מן הקמח ההוא פטורה מן החלה, לפי ששיעור העיסה להתחייב בחלה היא חמשת רבעים קמח ועוד, כלומר מעט יותר מחמשת רבעים:

הסופגנים. לחם שבלילתו רכה ועשוי כספוג. פ״א רקיקים דקים, תרגום ורקיקי מצות, ואספוגין:

הדובשנים. מטוגנים בדבש, אי נמי נילושים בדבש:

האסקריטין. תרגום צפיחית, אסקריטון. ובלילתן רכה מאד:

וחלת המשרת. חלה חלוטה במחבת, תרגום מחבת, משריתא:

המדומע. סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה סאין של חולין, ונעשו כולן מדומע ואסורים לזרים, ופטור מן החלה דכתיב (במדבר ט״ו:י״ט) תרימו תרומה, ולא שכבר נתרמה:

ה **עסה שתחלתה סופגנים.** כגון עיסה שבלילתה רכה:

וסופה סופגנים. שמטגנים אותה בשמן ודבש, או מבשלה במים:

תחלתה עיסה וסופה סופגנים. שבלילתה עבה ואח״כ מטגנים אותה בשמן ודבש או מבשלה במים:

תחלתה סופגנין וסופה עיסה. בלילתה רכה, ואופה אותה בתנור:

קנובקעות. לחם שמחזירים אותו לסלתו, ועושים ממנו מאכל לתינוקות:

ו **המעיסה.** קמח ע״ג מים רותחים:

החליטה. מים רותחים על גבי קמח, ומפורש בגמרא דתרי תנאי נינהו ומי ששנה זו לא שנה זו, דתנא אחד תנא מעיסה והוא הדין חליטה, וסבר בין מעיסה בין חליטה בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין, ואידך תנא, תנא חליטה והוא הדין מעיסה, וסבר בין חליטה בין מעיסה בית שמאי מחייבים ובית הלל פוטרים. ולענין פסק הלכה בין מעיסה בין חליטה אם נאפות בתנור חייבות בחלה, ואם במרחשת או במחבת ובכל דבר שהאור עוברת תחתיו פטורות מן החלה:

עשאן לעצמו. לצורך תודתו ונזירותו:

פטור. כיון דגלגלן לקדשן דכתיב עריסותיכם ולא עיסת הקדש:

למכור בשוק. לבני אדם שצריכים לחלות תודה ורקיקי נזיר:

חייב. דכל לשוק אימלוכי ממליך, אי מזבינא מזבינא ואי לא אכילנא להו אנא:

ז **נחתום שעשה שאור לחלק.** ויש בו כדי חיוב חלה, אלא שדעתו למכרו לבני אדם לחלקו לכמה עיסות ואין בכל חלק וחלק כשיעור:

חייב בחלה. שדעתו אם לא ימצא קונים שיעשנו עיסה ויאפה אותה כולה כאחת:

ח **עיסת כלבים.** נעשית מקמח, ומורסן הרבה מעורב בה:

בזמן שהרועים אוכלים ממנה. שלא נתערב בה מורסן כל כך:

חייבת בחלה. דכיון דחזיא לרועים לחם קרינן בה:

ומערבין בה. ערובי חצרות, להוציא מן הבתים לחצר:

ומשתתפין בה. שתופי מבואות, להוציא מן החצרות למבוי:

ומברכין עליה. ברכת המוציא:

ומזמנין עליה. שלשה שאכלו ממנה כאחת חייבים לזמן:

ונאפית ביום טוב. משום חלק רועים:

ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. לילה ראשונה שחייב לאכול כזית מצה:

אינה חייבת בחלה. דכתיב (במדבר ט״ו:כ׳) ראשית עריסותיכם שלכם חייבת ולא של חיה:

מטמאה טומאת אוכלין. כיון דעל ידי הדחק נאכלת לאדם, מטמאה, עד שתפסל מלאכול לכלב:

ט **חייבין עליהן מיתה.** זר האוכלן מזיד חייב מיתה בידי שמים, דחלה אקריא תרומה ובתרומה כתיב (ויקרא כ״ב:ט׳) ומתו בו כי יחללוהו:

וחומש. האוכלן שוגג משלם קרן לבעלים וחומש לכל כהן שירצה:

ואסורים לזרים. בחנם היא שנויה, דכיון שחייבים הזרים עליהם מיתה וחומש פשיטא דאסורים לזרים. ולרבי יוחנן דאמר חצי שיעור מדאורייתא, מצינן למימר דתנא אסורים לזרים לחצי שיעור שאין בו לא מיתה ולא חומש, אבל איסורא דאורייתא מיהא איכא:

והן נכסי כהן. שיכול למכרן וליקח בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה:

ועולין באחד ומאה. אם נתערבו במאה של חולין:

וטעונים רחיצת ידים. הבא ליגע בהן צריך ליטול ידיו תחלה, שסתם ידים פוסלות את התרומה, ואת החלה שאף היא נקראת תרומה:

והערב שמש. טמא שטבל אינו אוכל בתרומה עד שיעריב שמשו, כדכתיב (ויקרא כ״ב:ז׳) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים, והוא הדין לחלה:

ואינן ניטלים מן הטהור על הטמא. גזרה שמא יתרום שלא מן המוקף, משום דמסתפי שמא יגע הטמא בטהור ויטמאנו. ואנן בעינן שהתורם יתרום מן המוקף כדתנן בסמוך:

ואין ניטלין אלא מן המוקף. גרסינן, ופירוש מוקף קרוב וסמוך:

מן הדבר הגמור. שנגמרה מלאכתן, וחלה משתגלגל העיסה:

עד שישייר מקצת. דחלה ותרומה כתיב בהו ראשית, ובעינן שיהו שיריהן נכרים:

פרק ב

א **פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה.** דכתיב (במדבר ט״ו:י״ח) אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה, שמה אתם חייבים בין בפירות הארץ בין בפירות חוצה לארץ:

מכאן לשם. מא״י לחו״ל:

ר״א מחייב. דכתיב (שם) והיה באכלכם מלחם הארץ, בין שאתם אוכלים אותו בארץ בין שאתם אוכלים אותו בחו״ל, הואיל ולחם הארץ הוא, חייב בחלה:

ורבי עקיבא פוטר. דשמה משמע ליה מיעוטא, שמה אתם חייבים, ואין אתם חייבים בחוצה לארץ, אע״פ שאתם אוכלים מלחם הארץ. והלכה כרבי עקיבא:

ב **עפר חו״ל הבא בספינה לארץ.** בספינה נקובה איירי, ורגבי האדמה סותמין את הנקב שאין המים נכנסים בה:

חייבת במעשרות. אם זרע וצמחו הזרעים בעפר שבתוך הספינה. ואע״פ שמעפר חו״ל הוא, הואיל והיא נקובה הזרע יונק מלחות עפרה של ארץ ישראל:

אימתי בזמן שהספינה גוששת. נוגעת בגושי העפר, כלומר שהיא דבוקה בארץ:

עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה. בירושלמי מוכיח קצת שאין הלכה כסתם משנה זו, ועיסה שנילושה במי פירות פטורה מחלה. הלכך אין ללוש עיסה שיש בה שיעור חלה במי ביצים או במי פירות לבדם בלא תערובת מים, הואיל ולא אתבריר הלכה אי חייבת בחלה או פטורה:

ונאכלת בידים מסואבות. שאין אוכל מוכשר לקבל טומאה עד שיבואו עליו מים או אחד משבעה משקין, [ומה] שלא הוכשר לקבל טומאה אין הידים מסואבות פוסלות אותה:

ג **וקוצה חלתה ערומה.** מפרשת חלה ומברכת על הפרשתה, והוא שפניה של מטה טוחות בקרקע וכל ערותה מכוסה. והעגבות אין בהן משום ערוה לענין ברכה. אבל האיש אינו יכול לברך ערום שאי אפשר לו לכסות ערותו שבולטים הביצים והגיד:

מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה. כגון שהוא טמא, ואין שם ארבעים סאה שיטבול בהן:

יעשנה קבין. יעשה כל עיסתו קב קב, כדי שלא תתחייב בחלה ויצטרך להפריש בטומאה:

יעשנה בטומאה. דהכי עדיף טפי ממה שיפטור עיסתו מן החלה ולא יהיה בה חלק לשם. ואין הלכה כרבי עקיבא:

ד **קבים.** קב קב בפני עצמו:

ונגעו זה בזה. אין הנגיעה מצרפתן להתחייב בחלה:

עד שישוכו. שיתדבקו זה בזה כל כך שאם בא להפרידם נתלש מזו לזו:

אף הרודה ונותן לסל. הרודה חלות מן התנור לאחר שנאפו ונותנם בסל:

הסל מצרפן לחלה. ואף על פי שאין נושכות. והלכה כרבי אליעזר. והא דמצרכי רבנן נשיכה ור׳ אליעזר נגיעה, הני מילי לצרף שני עיסות יחד שאין בכל אחת כשיעור, אבל לענין לתרום [מן] המוקף אף נגיעה לא בעי, רק שיהיו סמוכים זה לזה. ובשלהי פרקין דאמר רבי אליעזר נותן פחות מכביצה באמצע כדי לתרום מן המוקף, אלמא בעינן נגיעה לענין מוקף, טהורה וטמאה שאני מפני שהוא דבר שמקפיד על תערובתו אין הכלי מצרף:

ה **אינה חלה.** דראשית עריסותיכם כתיב:

וגזל ביד כהן. וצריך להחזירה לבעלים, שאם תשאר בידו יהיה סבור שעיסתו פטורה:

העיסה עצמה. שהפריש חלתה קמח חייבת בחלה:

והקמח. שבא ליד כהן בתורת חלה:

אם יש בו כשעור. חמשת רבעים קמח, חייבת בחלה:

ואסורה לזרים. כל הקמח שבא ליד כהן, וחומרא בעלמא הוא, לפי שראו שבא ליד כהן שלא יאמרו ראינו זר אוכל חלות:

וקפשה זקן זר. חטפה זקן זר ואכלה:

קלקל לעצמו. דאכלה ואיענש:

ותיקן לאחרים. שאחרים אוכלין ותולין בו, ומוצאים פתח להתיר, לפי שראוהו שאכל:

ו **חמשת רבעים.** של קב חייבין בחלה, דכתיב (במדבר ט״ו:כ׳) ראשית עריסותיכם, ועיסת מדבר היתה עומר לגלגולת, והעומר עשירית האיפה הוא, האיפה שלש סאין, והסאה ששה קבין, הרי י״ח קבין באיפה, והקב ד׳ לוגין, הרי ע״ב לוגין. עשירית ע׳ ז׳ לוגין, ועשירית שני לוגין הוא ביצה וחומש ביצה, שהלוג הוא ששה ביצים. כשבאו לירושלים והוסיפו שתות על המדות נמצא ו׳ לוגין [הם] ה׳, ולוג הז׳ [צ״ל ולוג הוא] חמשה ביצים, שכל ששה נעשים חמשה, וביצה וחומש ביצה נעשית ביצה. נמצא העומר שהיה במדבר שבעה לוגים וביצה וחומש ביצה, נעשה בירושלים ששה לוגין. כשבאו לציפורי והוסיפו שתות על המדות של ירושלים, נעשו הו׳ לוגין חמשה. והיינו חמשת רבעים קמח. ונקראו הלוגין רבעים, לפי שהלוג הוא רובע הקב, שהקב ד׳ לוגין:

הן ושאורן. השאור שנותנין לתוכן:

וסובן. הוא הדק:

מורסנן. הוא הגס. כולן מצטרפין עם הקמח להשלים השיעור, שכן עני אוכל פתו בעיסה מעורבת עם סובין ומורסנן:

ניטל מורסנן מתוכן וחזר לתוכן הרי אלו פטורים. שאין דרך עיסה להחזיר מורסן לתוכה לאחר שנטל ממנה:

ז **אחד מעשרים וארבעה.** לפי שבעל הבית עיסתו מעוטה, ובפחות מאחד מעשרים וארבעה אין בה כדי מתנה, והתורה אמרה תתנו שיהא בו כדי נתינה:

והעושה למשתה בנו. אף על פי שעושה עיסה מרובה לא פלוג בעיסת בעל הבית:

נחתום העושה למכור בשוק. עיסתו מרובה, ובאחד ממ״ח יש בה כדי מתנה:

וכן האשה העושה למכור. אע״פ שעיסתה מעוטה לא פלוג בפת העשוי למכור:

נטמאת. הואיל ולשריפה עומדת א׳ ממ״ח:

ח **נטלת מן הטהור על הטמא.** ולא חיישינן שמא יגעו זה בזה:

נוטל כדי חלה. שיעור חלה שצריך ליטול מן הטהור והטמא, נוטל מאותה עיסה הטהורה שלא הורמה חלתה:

ונותן פחות מכביצה באמצע. בין הטמאה והטהורה, דפחות מכביצה אינו מטמא, ומניח החלה על אותו פחות מכביצה המחבר בין הטמאה והטהורה, שאין החלה מקבלת טומאה בכך:

כדי שיטול מן המוקף. שתהיה הטמאה מחוברת לטהורה ע״י אותו פחות מכביצה, וכאילו הטמאה וטהורה עיסה אחת:

וחכמים אוסרין. ליטול מן הטהורה על הטמאה, דחיישינן שמא יגע זו בזו אלא נוטל מן הטהור לעצמו ומן הטמא לעצמו. והלכה כחכמים:

פרק ג

א **אוכלין עראי עד שתתגלגל.** שתתערב יפה, לפי שאין שם עיסה עליה קודם גלגול:

ותטמטם בשעורים. לפי שעיסת השעורים מתפרדת ואינה מתערבת יפה כעיסה של חטים אלא מטמטם ביד:

חייב מיתה. דנגמרה מלאכתה וטבל הוא במיתה:

מגבהת חלתה. תקנת חכמים היא בעיסה טהורה למהר להפריש חלה בטהרה, שמא תטמא העיסה, דעיקר מצוה היא להמתין עד אחר גמר לישה:

ובלבד שיהא שם חמשת רבעים קמח. שנתערבו במים, דבפחות מהן לא הגיעה העיסה לכלל חיוב חלה. ואית ספרים דגרסי ובלבד שלא יהיה שם

חמשת רביעית קמח, כלומר שלא ישארו חמשת רביעיות קמח שלא נתערבו במים, דאם נשארו חמשת רביעיות לא נפטרו בחלה שהפריש קודם שנתגלגלו. ובירושלמי מוכיח שאם אמר ה״ז חלה על השאור ועל העיסה ועל הקמח הנשאר לכשתתגלגל העיסה כולה תתקדש זו שבידי לשם חלה, הרי זה מותר. וכן ילמד אדם בתוך ביתו לנשים לומר כן כשמפרישות חלה מיד אחר גלגול העיסה קודם עריכת הלחם:

ב **נדמעה עיסתה.** נתערב בה תרומה בפחות ממאה חולין:

משגלגלה חייבת. דכיון דנתחייבה בחלה כבר, תו לא פקע ע״י דמוע:

עד שלא גלגלה תעשה בטומאה. כיון דאפילו אם תעשה בטהרה אין הכהן רשאי לאכלה מפני ספק שנולד בה, יכול לטמאתה מיד קודם גלגול:

משגלגלה תעשה בטהרה. אם נולד בה ספק לאחר הגלגול אסור לטמאותה, דחולין הטבולים לחלה כחלה דמו, ותרומה תלויה צריכה שמור:

ג **עד שלא גלגלה ופדאתה.** ולאחר שפדאתה גלגלה, חייבת, כיון דבשעת הגלגול לא היתה הקדש:

שבשעת חובתה היתה פטורה. דגלגול הקדש פוטר, דכתיב עריסותיכם ולא עיסת הקדש:

ד **עד שלא באו לעונת המעשרות.** כל אחד כמשפט המפורש בפ״ק דמעשרות:

וגמרן הגזבר. שנגמרו בעודן תחת יד הגזבר:

שבשעת חובתן היו פטורים. דכתיב דגנך. ולא דגן הקדש:

ה **פטורה מן החלה.** שאין גלגולו של ישראל מחייב העיסה של עובד כוכבים. וכן עיסה של ישראל אין גלגול העובד כוכבים פוטרת:

אם אין בשל ישראל כשעור. שחייבין להפריש ממנה חלה, שהן ה׳ רביעיות:

ו **ספק חייב.** משום דהוי ספק איסורא, ולחומרא, ומפריש חלה ומוכרה לכהן:

ואין חייבין עליה חומש. זר האוכלה אינו משלם את החומש, אבל הקרן משלם, דתשלומי תרומה כפרה נינהו, הלכך מפריש תשלומין ומכפרים מספק, ומוכרן לכהן:

אחר הקרימה בתנור. דסבר ר״ע אין גמר מלאכתה של חלה עד שיקרמו פני הפת בתנור, וזו היא עונתה לחלה, הלכך אם נתגייר קודם שיקרמו פני הפת בתנור, חייב בחלה. ואין הלכה כר״ע:

ז **אורז.** לאו מין דגן הוא, וכל שאינו מין דגן פטור מן החלה, ואין אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח:

אם יש בה טעם דגן חייב בחלה. ואע״ג דאין בדגן כשיעור חלה:

ח **אם יש לו פרנסה ממקום אחר.** אם יש לו קמח אחר חוץ מעיסה זו, מביא קמח כשיעור שאם יצרפנו לשאור זה שחייב בחלה יהיה בו חמשת רבעים שהוא שיעור חלה, ולש עיסה ומערב עם העיסה שיש בה השאור, ומוציא ממנה כשיעור חלה שצריך להפריש מחמשת רבעים:

ואם לאו. שאין לו קמח, מוציא חלה אחת מכ״ד על כל העיסה, דטבל אוסר בכל שהוא במינו, ונעשית כולה טבולה לחלה:

ט **זיתי מסיק.** זיתים שבעל הבית מלקט. ולקיטת הזיתים קרויה מסיקה:

זיתי נקוף. זיתים שעניים מלקטים. כמה דאת אומר (ישעיהו י״ז:ו׳) כנוקף זית שנים שלשה גרגרים, והם פטורים מן המעשר:

ענבי בציר. שחייבים במעשר:

עם ענבי עוללות. שפטורים מן המעשר:

אם יש לו. טבל אחר כיוצא בזה, מוציא ממנו לפי חשבון כשיעור מה שצריך להוציא מזיתי מסיק, או מענבי בציר שחייבים במעשר:

ואם לאו. אם אין לו טבל אחר, מוציאים אותו כאילו כולו טבל, ומוציא תרומה ותרומת מעשר על הכל:

והשאר מעשר. ראשון:

ומעשר שני. או מעשר עני, אין מוציא אלא לפי חשבון. ולא שלא יפריש אלא לפי חשבון, דהא אי אפשר להפריש תרומת מעשר עד שיפריש תחלה מעשר על הכל, ועוד אי לא מפריש מעשר על הכל הרי כל מה שמעשר יש בהן חולין לפי חשבון, ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב, אלא כל המעשרות צריך להפריש על הכל, אבל א״צ ליתן ללוי ולעני אלא לפי חשבון, והשאר מערב עם פירותיו. וכן מע״ש א״צ לפדות אלא לפי חשבון, אבל תרומה ותרומת מעשר שהן במיתה. כשמפריש על הכל נמצאו חולין שבהן מדומעין, וצריך שיתן הכל לכהן:

י **הנוטל שאור מעיסת חטין.** שלא הורמה חלתה:

ואם לאו פטורה. דאין הטבל אוסרה, כיון דליכא טעם:

א״כ למה אמרו הטבל אוסר בכל שהוא. דאמרן לעיל כשאין לו פרנסה שמביא על הכל. ה״מ במינו, אבל שלא במינו כי האי דחטין באורז, בנותן טעם, דטעמא דטבל בכל שהוא. משום דכהתרו דחטה אחת פוטרת את הכרי כך איסורו, והאי טעמא לא שייך אלא מין במינו:

פרק ד

א **שתי נשים.** אפילו הן ממין אחד פטורים. ואין נשיכה וצירוף סל מצרפן, כיון שמקפידות. ואפילו לשו שני קבין כאחד, כיון דסופן ליחלק פטורות. וסתם מתניתין כבית הלל דאמרי קביים לחלה, ואינה הלכה, דקיימא לן דחמשה רבעים הוא שיעור חלה:

ובזמן שהן של אשה אחת. סתם אשה אחת אינה מקפדת אם העיסות נוגעות זו בזו:

מין במינו חייב. בנשיכה או בצרוף סל:

ב **החטים אינן מצטרפות עם הכל.** אם היו שתי עיסות אחת של חטים ואחת של מין אחר מחמשת המינים, ואין באחת מהן שיעור חלה ונושכות זו בזו:

השעורים מצטרפות עם הכל. אף עם הכוסמין, ואע״ג דמין חטים הן, לאו דוקא מין חטים אלא מין שעורים ואף מין חטים, והכי פרישנא לה בריש פרק קמא:

שאר המינים מצטרפין זה עם זה. כגון כוסמין ושבולת שועל ושיפון. והלכה כר׳ יוחנן בן נורי:

ג **שני קבין.** של אחד מחמשת המינים שחייבין בחלה:

וקב אורז או תרומה. שאין חייבין בחלה באמצע:

אין מצטרפין. להתחייב בחלה:

ד **יטול מן האמצע.** ממקום שנושכין זה את זה, נמצא מפריש משתיהן:

וחכמים אוסרים. שהרואה סבור שמותר לתרום ולעשר מן החדש על הישן ומן הישן על החדש. והלכה כחכמים:

מן הקב. שאין בו שיעור חלה:

רבי עקיבא אומר חלה. והוא שהשלים על העיסה אחר כן כשיעור חלה, דכיון שנשלם השיעור הויא חלה למפרע:

אינה חלה. כיון שבשעה שהפרישה היתה העיסה פטורה. והלכה כחכמים:

ה **רבי עקיבא פוטר.** ואזדא לטעמיה דהדרא והויא חלה למפרע:

נמצא חומרו קולו. חומרו של רבי עקיבא דאמר לעיל בנוטל חלה מקב דהויא חלה וקדשה, גורם לו להקל ולפטור בשני קבים שנטלה חלתו של זה בפני עצמו ושל זה בפני עצמו:

ו **נוטל אדם כדי חלה וכו׳** הרוצה ללוש כמה עיסות של דמאי טמא, יכול לקבוע חלתן מעיסה טהורה שלא הורמה חלתה ושתהיה זאת העיסה הטהורה קבועה לחלה על כל עיסות שילוש מן הדמאי הטמא:

עד שתסרח. עיסה זו ולא תהיה ראויה למאכל אדם, שבדמאי הקילו לתרום מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף, והקילו נמי לתרום מן הרע על היפה. וחלת דמאי היינו הלוקח תבואה מעם הארץ ומאכילה לעניים ולאכסניא, כדתנן מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי. וחלה שמפרישים ממנה היא חלת דמאי:

ז **בסוריא.** ארצות שכבש דוד, ואינה קדושה כקדושת א״י:

רבי אליעזר מחייב וכו׳ קסבר עשו סוריא כא״י לענין מעשרות ושביעית:

ורבן גמליאל פוטר. דסבר לא עשו סוריא כא״י, ואינו חייב במעשרות בסוריא אלא בזמן שהקרקע של ישראל ואין לעובד כוכבים חלק בו:

ר״ג אומר שתי חלות בסוריא. כדרך שמפרישים שתי חלות בחוצה לארץ, האחת נשרפת מפני שהיא טמאה בטומאת ארץ העמים, והשנית תנתן לכהן כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל:

ור׳ אליעזר אומר חלה אחת. ר׳ אליעזר לטעמיה דאמר עשו סוריא כארץ ישראל ואין עפרה מטמא כעפר ארץ העמים, הלכך חלה אחת ותו לא:

אחזו קולו של רבן גמליאל. דפוטר סוריא ממעשרות ושביעית:

וקולו של ר׳ אליעזר. דאומר בסוריא חלה אחת. ואנן קי״ל שהעושה כקולי דמר וכקולי דמר רשע, הלכך חזרו לעשות כרבן גמליאל בשתי דרכים, שאין סוריא כא״י לא לענין מעשרות ושביעית כשיש לעובד כוכבים חלק בקרקע, ולא לענין חלה. וכן הלכה:

ח **שלש ארצות.** חלוקות בדין חלה:

מארץ ישראל ועד כזיב. כלומר כל ארץ ישראל עד כזיב, שהיא רצועה היוצאה מעכו לצד צפון, וכבשוה עולי בבל וקדשה קדושה שניה:

מפרישים חלה אחת. וניתנת לכהן ואוכלה בטהרה:

מכזיב ועד הנהר. לצד מזרח ומכזיב ועד אמנה לצד מערב. ואינה א״י ממש לפי שכבשוה עולי מצרים ולא כבשוה עולי בבל וקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא.

מפרישין שתי חלות. הראשונה נשרפת לפי שהיא טמאה בטומאת ארץ העמים כיון שלא כבשוה עולי בבל והשניה נאכלת לפי שאין טומאת החלה הראשונה מפורסמת שהרי אינה ארץ העמים גמורה ואם לא היו מפרישין חלה שניה הנאכלת יאמרו תרומה טהורה נשרפת אבל כשמפרישין חלה שניה ונאכלת הרואה נותן על לבו להבין טעם הדבר, או שואל לחכמים ואומרים לו:

של אור יש לה שיעור. מפני שזאת הארץ היתה קדושה כבר, נראית חלתה כשל תורה, הלכך יפריש כשיעור שמפרישים מעיסה טמאה, א׳ מכ״ד או ממ״ח:

ושל כהן אין לה שיעור. לפי שהיא מדברי סופרים:

מן הנהר ומן אמנה ולפנים. כלומר מתחלת הנהר ולפנים ממנה, וכן מתחלת אמנה ולפנים ממנו, חוצה, לארץ ממש, ומפרישין שתי חלות ושתיהן מדברי סופרים:

אחת לאור. שהיא טמאה בטומאת ארץ העמים ממש:

ואחת לכהן. כדי שלא תשתכח תורת חלה שנתנת לכהן:

של אור אין לה שיעור. הואיל ושתיהן מדברי סופרים, מוטב להרבות באותה שנותנין לכהן שנאכלת ולא בנשרפת:

וטבול יום אוכלה. לחלת האור של חו״ל. וטבול יום דקאמר הכא הוא כהן שטבל לקריו, שאין חלת האור של חו״ל אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו, אבל טמא בשאר טומאות מותר בה. הלכך בחו״ל היכא דאיכא כהן קטן שלא ראה קרי מימיו או כהן גדול בשנים שטבל לקריו, מפריש חלה אחת בלבד ונותנה לכהן. ואי ליכא כהן קטן או כהן גדול שטבל לקריו ואיכא כהן בעל קרי מפריש שתי חלות אחת לאור ואין לה שיעור ואחת לכהן ויש לה שיעור, אחד מארבעים ושמנה, כדין כל עיסה שנטמאה באונס דטומאת ארץ העמים טומאת אונס היא, ואוכלה הכהן בקריו כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל:

אינו צריך טבילה. ובעל קרי מותר בחלת חו״ל. ואין הלכה כרבי יוסי:

ואסורה לזבים ולזבות. רבנן קאמרי לה, דאילו לר׳ יוסי שריא לזבים ולזבות כי היכי דשריא לבעל קרי:

ונאכלת עם הזר על השלחן. דלא גזרינן העלאה אטו אכילה:

ונתנת לכל כהן. בין לכהן חבר בין לכהן עם הארץ כך פי׳ רמב״ם. ואין שיטת הגמרא מוכחת כן, אלא בין לכהן שאוכל חוליו בטהרה, בין לכהן שאינו אוכל חוליו בטהרה. אבל לעם הארץ אין נותנין שום מתנה ממתנות כהונה דכתיב (דברי הימים ב ל״א:ד׳) לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורת ה׳ אין נותנין מנה אלא לכהנים המחזיקים בתורת ה׳. וכן הא דתנן לקמן אילו נתנין לכל כהן, לאו לכהן עם הארץ, אלא לכל כהן אע״פ שאינו אוכל חוליו בטהרה:

ט **החרמים.** לכהנים כדכתיב (במדבר י״ח:י״ד) כל חרם בישראל לך יהיה:

והבכורות. אי תם הוא הרי זה קדשי מקדש ואי בעל מום הוא כתיב (דברים י״ב:ט״ו) הטמא והטהור יאכלנו:

ופדיון פטר חמור. פודהו בשה ואין בו קדושה:

ראשית הגז. דכתיב (שם יח) וראשית גז צאנך תתן לו:

ושמן שרפה. שמן תרומה שנטמא:

וקדשי מקדש. דלא אסרו לתת לכהן שאינו נזהר מטומאה אלא דבר שיש בו איסור טומאה בגבולין, כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה אבל קדשי מקדש ובכורים שמביאין אותם לעזרה, לא חששו, דטהורי מטהר נפשיה:

רבי יהודה אוסר בבכורים. דחייש דלמא לא מזדהר בהו, הואיל ואין עושין בהן עבודה. ואין הלכה כר׳ יהודה:

רבי עקיבא מתיר. ר׳ עקיבא לטעמיה, דאמר בפרק שני דמעשר שני דכרשינין כל מעשיהן בטומאה דלא חשיבי אוכל:

וחכמים אוסרים. דחשיבי להו אוכל הואיל והן נאכלין בשנות רעבון. והלכה כחכמים:

י **מביתר.** שם מקום בחו״ל:

ולא קבלו ממנו. דלאכלן אי אפשר שהרי נטמאו בארץ העמים. ולשרפן אי אפשר לפי שאין טומאה זו ידועה, שמא יאמרו ראינו תרומה טהורה נשרפת להחזירן למקומן אי אפשר שלא יאמרו תרומה יוצאה מארץ ישראל לחוץ לארץ, אלא מניחן עד ערב פסח ושורפן:

וחג הקציר בכורי מעשיך. דשתי הלחם אקרו בכורים, ומתירין את החדש במקדש:

יא **העלה בכורות מבבל ולא קבלו ממנו.** דכתיב (דברים י״ד:כ״ג) ואכלת לפני ה׳ אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך ממקום שאתה מביא מעשר דגן אתה מביא בכורות מחו״ל שאי אתה מביא מעשר דגן אין אתה מביא בכורות:

הביא בכורים יין ושמן ולא קבלו ממנו. לפי שלא בצרום מתחלה לכך דאילו בצרום מתחלה לכך שרי, דהכי תנן פרק בתרא דתרומות אין מביאין בכורים משקה אלא היוצא מן הזיתים וענבים בלבד:

פסח קטן. פסח שני. ובניו קטנים היו ובפסח ראשון בלבד הן חייבים שהכל חייבים בראיה כדכתיב (שמות כ״ג:י״ז) יראה כל זכורך אבל לא בפסח שני:

מאפמיא. גרסינן, והוא שם מקום בסוריא:

כקונה בפרוורי ירושלים. מגרשי ירושלים וכפרים שסביבותיה. תרגום מגרשיה פרווהא: